

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԻՍՏՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԷՋ

Արշին տաս տարիներ ընթացքում տաս երեք զանազան միևնույն անգամ կառավարել են Ֆրանսիան և նրանցից ոչ մէկը մի նշանաւոր հետք չէ թողել երկրի հասարակական համակարգին վրայ: Մինիստրները մէկը միւսի ետեւից ասպարէզ էին դուրս գալիս և անհետանում էին: Լարիւրից աւելի մինիստրներ կազմել են այն կառավարութիւնները, որոնց առաջնորդել են չափաւոր և պահպանողական կուսակցութեան ամենանշանաւոր անդամները: Լանբուրգի անհետանումը զործիշների մեծամասնութիւնը փորձել է իր ոյժերը միևնույն փշոտ ասպարէզի վրայ: Մնում է միայն արմատականների մի աննշան խումբը, որի անդամներից մէկը մի փոքր ժամանակ առաջ Գամբետային էլ էին համարում: Արշին ընտրութիւնների ժամանակ բաւական ուժեղացած այդ խումբն էլ իր կողմից պատրաստվում է բռնել պաշտօնական անշնորհալ տեղերը, որոնց տակ թաղված են բաւական շատ նշանաւոր մարդիկ: Մինիստրական պաշտօնը, որ երկրորդական զործիշների փառասիրութեան առարկան է, երկուցալի է հեղինակութիւն ունեցող և տաղանդաւոր պարլամենտական առաջնորդի համար: Մինիստր դառնալը նշանակում է զոհել իր անունը և դրութիւնը զանազան պատահարների, ծարաւաբախտ ընդդիմադրականների յարձակումներին առարկայ դառնալ, պատասխանատու լինել ընդհանուր զործիշի անաջող ընթացքի համար և վերջապէս կորած մարդ լինել հասարակական հեղինակութեան և ժողովրդականութեան տեսակէտից: Ահա հենց այդ պատճառով հանրապետական նշանաւոր զործիշները հեռու էին մնում մինիստրական պաշտօնից, որի քրտալին և ժամանակաւոր փայլը անկարելի է դարձնում քաղաքական խիստ փառքը: Այդ պատճառով Գամբետտան էլ մինչև այժմ չէր կամենում անդամակցել կառավարութեանը, մինիստրի պաշտօն ընդունելով նա աւելի լաւ էր համարում վայելել երկրի հանրապետական կուսակցութեան առաջնորդի հեղինակութիւնը և ազդեցութիւնը:

Հասարակական անդադար փոփոխվող տրամադրութեանից կախված այդ մինիստրութիւնները զուգէ աւելի էլ կարծառել լինելին, եթէ նրանք կախումն ունենային մի մարդու ցանկութիւններից և կապրիզներից: Մի և նոյն ժամանակ ակնհայտ է, որ հասարակութիւնը աւելի հեշտութեամբ երես է դարձնում իր ներկայացուցիչներից և սիրելիներից, քան թէ մի անհատ իր սովորական հաւատարմ ծառաներից, եթէ մինչև անգամ վերջինների հաւատարմութիւնը կապված լինէր ժողովուրդը բացարձակ կողմնակից հետ, ինչպէս այդ լինում էր Նապոլէոն III-ի ժամանակ: Ամբողջ հասարակութիւնը չէ կարող ունենալ անձնական թույլութիւններ և սովորութիւններ այս կամ այն պետական մարդու վերաբերութեամբ: Հասարակութիւնը այսօր անխնայ հարուածում է իր երէկվայ սիրելիներին, հենց որ նրանց ազնուութիւնը կամ ընդունակութիւնը կանխածել է դառնում Ժիլ Զերրիի մինիստրութիւնը դեռ երկար ժամանակ կարող էր գոյութիւն ունենալ Զերրանայի մէջ, եթէ նրա վիճակը կախված լինէր Գրեվիից և մինչև անգամ Գամբետայից: Այժման մինիստրութեան անդամ

ները վայելում են հանրապետութեան նախագահի անձնական բարեկամութիւնը և նրանց քաղաքական ուղղութիւնը կատարելապէս համապատասխանում է նրա հայեացքներին: Այժման մինիստրներից մի քանիսը Գամբետայի մօտ կողմնակիցներից են: Պարլամենտական մեծամասնութիւնը վերջին ընտրութիւններից յետոյ գրեթէ նոյնն է մնացել, մինիստրութեան դրութիւնը պատգամաւորների ժողովի առաջ շատ քիչ է փոխվել: Այնու ամենայնիւ Զերրիի մինիստրութեան դատովժիռը կայացած է և նոր մինիստրութեան կազմելը անհրաժեշտ և անփախչելի է համարվում:

Ի՞նչ է պատճառը, որ Ֆրանսիական կառավարչական նշանաւոր անձանց դրութիւնը այդքան փոփոխական և անհաստատ է: Ամենից առաջ այդ պատճառներից մէկը քննող և հսկող հասարակութեան յոյսերի ի գրեթէ անցնելն է: Գիտակցական քաղաքական կենտրոն ապրող ժողովուրդը իրաւացի է համարում լուսացնել և կատարելազորել իր կառավարութիւնը: Լաւ վարչութիւն ունենալով, այդպիսի ժողովուրդը աշխատում է աւելի լաւ ունենալ: Ազնիւ մինիստրներ ունենալով, նա աշխատում է աւելի ընդունակներ ունենալ, ընդարձակ ասպարէզ տալով իր ամենալաւ զործիշներին ազգասիրական մրցման համար: Ընթացող քաղաքական զործիքը լաւ չէ կարգադրող զործիշները հեռացնում են քաղաքական ասպարէզից, որպէս զի ձանապարհ տան աւելի լաւ, հասարակութեան յոյսը իր վրա դրած ոյժերին, որոնք նոյնպէս կարող են անընդունակ յայտնվել: Առաջնորդող անձանց անընդհատ փոփոխութիւնը ենթարկվում է ընդհանուր ձգտմանը դէպի մարդկային զործիքի կատարելութիւնը: Մինիստրների յաճախակի փոփոխութիւնները չեն ազդում իշխանութեան հաստատութեան և նրա պահպանողական ոյժի վրայ:

Կարելի էր մտածել, որ մինիստրութեան հաստատութիւնը կախված է զլխաւորապէս նրա առաջնորդի տաղանդից և եւանդից և որ Գամբետտայի նման ամենից ծանաչված հեղինակութիւն ունեցող պետական մարդը պէտք է իր կառավարութիւնը այնքան յարստեղ դարձնէ, որքան չեն եղել նախկին կառավարութիւնները: Այդ ենթադրութիւնը միայն մտածման ձևերով է: Ֆրանսիական պարլամենտական սովորութիւնները շատ են զանազանվում անգլիականից և ոչ մի Ֆրանսիական մինիստր չէ կարող նոյնքան անկախութեամբ կառավարել երկիրը, ինչպէս Գլադստօն կամ Բիկոնսֆիլդը Անգլիայում: Անգլիական առաջին մինիստրը կառավարում է պարլամենտը և պատահական մեծամասնութեանից պաշտօնանկ չէ կարող լինել: Ընդհակառակը նա իր ձեռքին մի զօրեղ զենք ունի, որ ստիպում է համայնքների ժողովին պաշտպանել կառավարութեան առաջնորդին, այդ զենքը պարլամենտի արձակման իրաւունքն է, որին շատ անգամ գիծել են անգլիական առաջին մինիստրները: Երբ անգլիական կառավարութիւնը գտնում է, որ պարլամենտի տրամադրութիւնը չէ համապատասխանում հասարակական կարծիքին, նա արձակում է պարլամենտը և դիմում է ընտրողներին նոր պարլամենտ կազմելու համար: Գլադստօն և Բիկոնսֆիլդը շատ անգամ այդպէս են վարվել և դա պարլամենտական ինտրիգների և ժամանակաւոր մեծամասնութեան կազմվելու առաջն է աւելի: Անգլիայի մէջ այն կուսակցութեան առաջնորդը, որի գործադիր տակ ընտրութիւնների ժամանակ յաղթութիւն է ձեռք բերվել,

կատարելալ իշխանութիւն ունի և այդ իշխանութեանը անկարող է մնալ: Այսօր լամենտի տրամադրութեան պատահական փոփոխութիւնը, մինչդեռ Ֆրանսիայի մէջ ամենագործող մինիստրութիւնը, ինչպէս Գլադստօնի մինիստրութիւնը, պաշտօնանկ է լինում պատգամաւորների պատահական անբարեյաջող վճռի շնորհիւ: Ֆրանսիական մինիստրները ժողովրդի ներկայացուցիչների կամքի կատարող զործիքներ են, աւելի ոչինչ: Նրանք չեն կարող բողոքել պարլամենտի գուցէ և անիրաւացի վճիռների դէմ, նրանք միայն հեռանալ կարող են: Պարլամենտի արձակելը կարելի է միայն բացառական դէպքերում, երբ այդ զործը թոյլ կը տան սենատը և հանրապետութեան նախագահը, բայց և այդ միջոցը ժողովրդի և նրա ներկայացուցիչների բարձր իրաւունքների դէմ է համարվում: Առիթ կայ ենթադրելու, որ մինիստրանախագահի դրութիւնը Ֆրանսիայի մէջ նման կը դառնայ անգլիական առաջին մինիստրի դրութեանը, երբ իշխանութիւնը Գամբետայի ձեռքը կանցնի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Լոնդոնից լրագիրներին հեռագրում են հոկտեմբերի 19-ին հետեւեալը. Գրադիլում, Մէյթի կոմսութեան մէջ, ուրախ օր կրի ծագեց պոլիցիայի և ազգաբնակչութեան մէջ յօգուտ աղքատների հարկ հաւաքելու պատճառով: Ամբողջ քարեր իր զոհում պոլիցիականների վրա, որոնք ստիպված էին զենք գործ դնել: Մեծ բազմութիւն մարդկանց վիրաւորված է, բայց աւելի շատ կանայք:

— Լրագիրներին հեռագրում են Բերլինից, Պրոքսոր Ալֆրէ վազնէր, որը խաղաղական կերպով յաղթվեցաւ չորս ընտրողական չրջաններում, լրագիրներում աշխատում է ապացուցանել, որ ինքն բողոքովին սօցիալիստ չէ և հակառակ չէ անշարժ անփոփոխութեանը քաղաքներում: «National Ztg» լրագիրը խիստ կերպով ծաղրում է պրոքսորի ուշացած փորձերը պարզելու իր մտքի հայեացքները:

— Վիեննայից լրագիրներին հեռագրում են հետեւեալը. Խաղաղական թաղաւորը ընդունեց ընդհանուր կայսրութեան մինիստրութեան բոլոր անդամներին, և նոյնպէս մինիստրանախագահ կոմ Զաաֆէին, աւստրիական մինիստրների հետ և ունդարական կարելնտի այն անդամներին, որոնք վիեննա էին գտնվում: Գլադստօն և լանչինի մինիստրները, Բիանկի քարտուղարի հետ այցելութիւն տուին արտաքին զործիքի մինիստրութեան կառավարչին, բարօն Կալաուին, և մէկ ամբողջ ժամ խոսում էին նրա և կոմ Գլադստօնի միջև: Խաղաղական թաղաւորը ընդունեց նոյնպէս Ֆրանսիական դեսպան կոմ Գլադստօնի և սերբիական դեսպան Էրիստիլին: Կոմ Գլադստօնը վերադարձաւ վիեննա, իր կառավարութեան յանձնարարութեամբ խաղաղական թաղաւորի այցելութիւնը կայսրին շնորհաւորելու համար, այցելութիւնը, որի մէջ Ֆրանսիական հանրապետութեան կառավարութիւնը Կոնստանտինոպոլի հետ գրաւական ցանկացած խաղաղութեան:

— Աւստրիական լրագիրները հաղորդում են, որ աւստրիական կայսրական պատգամաւորութեան զանազան կուսակցութիւնները հոկտեմբերի 27-ին միացան նիստը սկսվելուց առաջ, նախագահ ընտրելու համար: Նախագահ ընտրվեցաւ Զմերլինգ, իսկ փոխ-նախագահ ընտրվեցաւ կոմ Զօնենվարտ: Իր առաջին ճառի մէջ բարոն Զմերլինգ բաւականութիւն յայտնեց խաղաղութեան յարատեւութեան առիթով, որը վստիւում է Աւստրիան, խօսելով յեղափոխականների զաւաղութիւնների մասին, նա ասաց, որ ամեն մարդ, որի մէջ չէ մեռել արդարութեան և մարդասիրութեան զգացմունքը, պարտաւոր է պաշտպանել եւրոպական կառավարութիւններին կուսելու այդ չարքի դէմ: Հակա-սեմիտական շարժման առիթով նախագահը նկատեց, որ Աւստրիան այդ դէպքում գտնւում է օրինական ճանապարհով, որ աւելի յուսալի է, քան թէ անել կողմնակցել և բնակիչներին աքսորել:

Զմերլինգ խօսեց նոյնպէս այլ երկրներում ներկայի հակապարլամենտական ուղղութեան մասին, որը Աւստրիայում բողոքովին չէ կայ, որովհետեւ Աւստրիայի սահմանադրութիւնը իր միապետի ազատ կամքով է շնորհված, և սերբութեամբ յարգվում է նրանից: Այդ ճառը բոլորին զարմացրեց: Չը խօսելով նրա ճառի այն մասի վրա, որը ուղղված էր նիւթիլաունների դէմ, Զմերլինգից չէին սպասում այդպիսի ոչ-ազատամիտ հայացք հակահրեական շարժման վերաբերութեամբ:

— Լրագիրները հաղորդում են, որ բոլգարական ազգային լուսաւորութեան մինիստրը, Կոնստանտին Խիչէկ, վիեննա գնաց Բոլգարիայի համար պրոքսորների հրաւերելու: Բոլմանական կառավարութիւնը Սաֆիա ուղարկեց Աթէնքի իր ներկայացուցչին գունայիտ հարցի վերաբերութեամբ բոլգարական կառավարութեան հետ բանակցելու համար:

— Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ 397 ընտրութիւններից 395 վերջնականապէս յայտնի են: Ընտրված են. քառասուն և չորս պահպանողականներ, կայսերական կուսակցութեան քսան և երկու կանդիդատ, կենտրոնի կուսակցութեան հարիւր կանդիդատներ, երեսուն և մէկ ազգային ազատամիտներ, երկու ազատամիտներ, քսան և չորս սեցեսիոնիստներ, երեսուն և հինգ պրոքսորիստներ, ժողովրդական կուսակցութեան երեք կանդիդատներ, տասն և հինգ լէհացիներ, տասն և եօթ պարտիկուլարիստներ, վեցներ և բողոքի կուսակցութեան կանդիդատներ, և երկու, որոնց պատկանելը մի որ և է կուսակցութեանը դեռ եւ որոշված չէ: Հարիւր կրկնաքուլարութիւններ կը լինեն:

— Բերլինի լրագիրները հաղորդում են հետեւեալը. Ընտրողական անդից յետոյ կատարելապէս հանգստութիւն է տիրում կուսակցութիւնները: Հաշուում են իրանց ուժերը, կարգի են բերում իրանց հայրները և պատրաստվում են կայանալի պարլամենտական սեսիայի համար: Կուսակցութիւնների կազմակերպութիւնը պատգամաւորների ժողովի մէջ մօտաւորապէս իր առավելալ ձև կը պահպանի և նրա մէջ կառավարչական ուղի մեծամասնութիւն չի լինի, այնպէս որ իշխան Բիամբլի վերանորոգական նախագծերը կը մնան նրա կանցլարիական պորտֆելի մէջ: Հարիւրից աւելի պատգամաւորներ պատկանում են վճռողական ընդդիմադրութեանը, իսկ մնացածներից ամենաբազմաթիւ կենտրոնի կուսակցութիւնը, չի պաշտպանի կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը: Այդ արդէն պարզ երեւում է այդ կուսակցութեան օրգաններից:

— Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ Գամբետայի նոր մինիստրութիւնը, երեսի, նոյեմբերի 10-ից վաղ կը կազմվի: Պատգամաւորների ժողովի առաջին նստումը ձայների տալու ժամանակ, աշակերտաններից մօտ 20 անդամներ միացան Գամբետայի կուսակցութեան հետ, որ ստիպեց նրան ընդունել մինիստրական պաշտօնը: Դայրայեղ ձախ կողմը, որը իր բաժնի նախագահ ընտրեց Լուի-Բլանին, իսկ փոխ-նախագահ Բարոլին, քայքայման գրութեան մէջ է գտնվում: Նրա անդամներից աւելի չափաւորները դիտաւորութիւն ունեն բաժանվել նրանից, այնքան համարձակ ուղիւ են զործել պրաւաականները: Մարսելի նոր պատգամաւոր Լուիյի Գլադստօնի ստորագրութիւնները հաւաքում մինիստրներին դատի ենթարկելը առաջարկելու համար, որին պաշտպանում է Վլէմանտ:

ՄԵՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒԳ, 28 հոկտեմբերի «Новое Время» լրագիրը լուր է հաղորդում, որ պետական խորհրդին կառաւարկի մշտական օրինակ, որ կորուչէ մանուկների աշխատանքի ժամերը զործարաններում: Օրինադրի համաձայն 14 տարեկանների համար օրական 8 ժամ աշխատանք է որոշվում, եթէ ցերեկը լինի, իսկ եթէ գիշերը 4 ժամ: 12 տարեկան հասակից փոքրերին աշխատանքը արգելվում է: «НОВОСТИ» լրագիրը հաղորդում է երկրագործական բաժնի կազմել և կանոնադրութիւն գիւղատնտեսական օրինակի ուսումնասիրութիւնը կանոնադրի համաձայն իւրաքանչիւրը կարող է այդպիսի ուսումնասիրան բանալ բաժնի թոյլաւութեամբ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՒԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ